

4. Кондрашова Т.М. Розробка і впровадження системи управління бюджетними коштами державних вищих навчальних закладів / Т.М. Кондрашова // Фінанси України. – 2004. — № 9. — С. 45 – 50.
5. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228 // Офіційний вісник України. – 2002. — № 9. ст. 414.
6. Про вищу освіту: Закон України від 17 січ. 2002 р. № 2984-III // Голос України. — 2002. — № 43.
7. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січ. 1998 р. № 38 (зі змінами та доповненнями) // Урядовий кур'єр. – 1997. — № 16 – 17.
8. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету: Наказ Державного казначейства України від 25 лист. 2008 р. № 495 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 8. — С. 255.
9. Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ: Наказ Міністерства освіти і науки України від 26 верес. 2005 р. № 557 // Офіційний вісник України. – 2005. — № 40. — С. 2567.
10. Основи місцевого самоврядування: науково – практичний посібник / [Алексеев В.М., Андрушко А.В., Арзанцева Д. А. та ін.] ; под ред. В.М. Олуйка. – Хмельницький : ЦППК, 2008. — 730 с.

Надійшла 28.01.2010

УДК 316.3:004

Г. В. ЖАВОРОНКОВА, Н. М. ЧИГАСОВА
Національний авіаційний університет, м. Київ

СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті розглянуто особливості становлення інформаційного суспільства: від формування самої ідеї до сучасного стану, наведені основні риси та критерії цього суспільства, а також проблеми, з якими воно стикається.

The features of becoming of informative society are considered in the article: from forming of idea to the modern state, basic lines and criteria of this society, and also problems which it runs into, are resulted.

Ключові слова: інформаційне суспільство, критерії інформаційного суспільства.

Постановка проблеми. Інформаційне суспільство виражає ідею нової фази в історичному розвитку передових країн. Тобто не приход "постіндустріального" суспільства, а створення нового соціального зразка, що є результатом "другої індустріальної революції", яка в основному ґрунтується на мікроелектронній технології. Зростаюча кількість людей з необхідністю втягується в безпрецедентне розмаїття інформаційно-орієнтованих типів робіт. Наукові й технічні працівники збирають і продукують інформацію, менеджери й фахівці опрацьовують її, викладачі й працівники комунікаційної сфери поширюють її. Цей процес "інформатизації" не залишає недоторканою жодну сферу соціальної активності: від повсякденного життя до міжнародних відносин та від сфер дозвілля до виробничих відносин. Але так чи інакше, поштовх йде саме від розвитку техніки, насамперед, інформаційно-телекомунікаційної, до якої відносяться комп'ютери, мережі та т. ін. Технологічний прогрес стає основою нового суспільства і це явно видно на прикладі розвинутих країн, що дозволяє провідним вченим акцентувати увагу на тому, що суспільство в нову епоху "стає електронним".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку інформаційного суспільства займаються такі українські вчені, як Гавловський В., Гальчинський А., Калюжний Р. Серед російських вчених можна відокремити праці Іноземцева В. Л., Артомонова Г. Т. та ін. Закордонними дослідниками розвитку інформаційного суспільства є Д. Белл, Дж. Гелбрейт, Е. Тоффлер, М. Кастельс, Ю. Хаяші, І. Масуда та інші.

Невирішена частина загальної проблеми. Становлення інформаційного суспільства обумовлює поява нових тенденцій розвитку, таких як зростання значення людського капіталу, розвиток і проникнення інформаційних технологій у всі сфери діяльності, перетворення інформації на найважливіший товар на ринку, підвищена увага приділяється управлінню знаннями. Все це можна розглядати як позитивну тенденцію розвитку людства. Але в той же час існує ряд проблем, з якими стикається суспільство на новому етапі свого розвитку: інформаційну нерівність, надлишок інформації, яку іноді неможливо обробити, що наводить до стресів і конфліктів, зниження безпосереднього «живого» спілкування між людьми та інше.

Мета статті. Освітлення питання розвитку сучасного інформаційного суспільства та вплив його на усі сфери діяльності людства.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Резолюції 56/183 Генеральної асамблеї Організації Об'єднаних Націй зустріч на вищому рівні керівників всього світу з питань інформаційного суспільства

відбувалася в два етапи [1]: в Женеві 10 – 12 грудня 2003 року і в Тунісі 16 – 18 листопада 2005 року. Прийняті ряд декларацій [2 – 4], які заклали фундамент інформаційного суспільства. Міжнародні акти з питань функціонування інформаційного суспільства:

1. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи (2004) з питань е-урядування, прийнята 15.12.2004 р.
2. Директива Європейського парламенту "Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства", прийнята 13.12.1999 р.
3. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, прийнята лідерами країн G8, 22.07.2000 р
4. Типовий закон ЮНІСІТРАЛ "Про електронні підписи", прийнятий Комісією ООН 5.07.2001 р.
5. Декларація про європейську політику у галузі нових інформаційних технологій, прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 6.05.1999 р.

Вперше [5] в достатньо чіткому вигляді ідея інформаційного суспільства була сформульована наприкінці 60-х — початку 70-х рр. XX ст. Винахід самого терміну “інформаційне суспільство” приписується професору Токійського технологічного інституту Ю.Хаяши. Загальні контури інформаційного суспільства були змальовані у звітах до японського уряду декількома організаціями: Агентством економічного планування (ЕРА — Economic Planning Agency) — “Японське інформаційне суспільство: теми і підходи”; Інститутом розробки та використання комп'ютерів (JACUDI — Japan Computer Usage Development Institute) — “План інформаційного суспільства”; Радою з структури промисловості (ISC — Industrial Structure Council) — “Контури політики сприяння інформатизації японського суспільства”. Приділяючи багато уваги трансформації людських цінностей в інформаційному суспільстві, І.Масуда, глава Інституту інформаційного суспільства й один з авторів Плану інформаційного суспільства, який поданий Інститутом розробки та використання комп'ютерів (JACUDI), висунув концепцію, відповідно до якої інформаційне суспільство буде безкласовим і безконфліктним, — це буде суспільство згоди, з невеликим урядом та державним апаратом. І.Масуда також підкреслював, що на відміну від індустріального суспільства, характерною цінністю якого є споживання товарів, інформаційне суспільство висуває як характерну цінність час. Ідея постіндустріального суспільства була висунута ще в 60-і рр. американським соціологом Д.Беллом. У розгорнутому виді концепція постіндустріалізму подана в його книзі “Початок постіндустріального суспільства. Досвід соціального прогнозу”. Критичне відношення до Д.Белла є характерним для ряду авторів, що висунули конкуруючі технолого-детерміністські концепції, у тому числі концепції інформаційного суспільства. Так, у комплексному, багатоплановому дослідженні, яке провели французькі фахівці у середині 70-х рр., було виражено скептичне відношення до постіндустріалізму (Nora S., Minc A. The Computerisation of Society. A Report to the President of France. Cambridge; L., 1980). Автори цього дослідження (С.Нора й А.Мінк) бачать у концепції Д.Белла варіант ліберального підходу, “що розглядає конфлікти тільки в термінах ринку і прагне повернути їх у цю галузь, коли вони виходять за її межі”. Якщо Д.Белл пов'язував комп'ютеризацію зі зростаючою роллю саме наукового знання, то видатний представник “критичної соціології” М.Постер наполягає на тому, що адекватне соціологічне дослідження електронно-опосередкованих комунікацій можливе тільки в тому випадку, якщо дискурс науки позбавляється привілейованого положення серед інших видів дискурсу. Головний недолік концепції Д.Белла М.Постер знаходить у тому, що, незважаючи на видиме прагнення першого обмежити сферу постіндустріального суспільства тільки рівнем соціально-економічної структури, він усе ж “протягом усієї своєї роботи змітає в одну загальну дефініцію постіндустріального суспільства економічні, політичні і культурні чинники”, в результаті чого “визначення нових явищ стає визначенням усього суспільства” (Poster M. The Mode of Information: Poststructuralism and Social Context. Cambridge, 1990). Його ствердження, що “знання є незалежною змінною в постіндустріальному суспільстві, якою визначаються інші змінні, такі як праця і капітал”, могло б, на думку М.Постера, служити гіпотезою в майбутньому дослідженні.

Якщо ж взяти за основу критерій зайнятості [6], то у сферах господарства дослідниками виділяються декілька типів суспільств, авторське графічне зображення яких представлено на рис. 1.

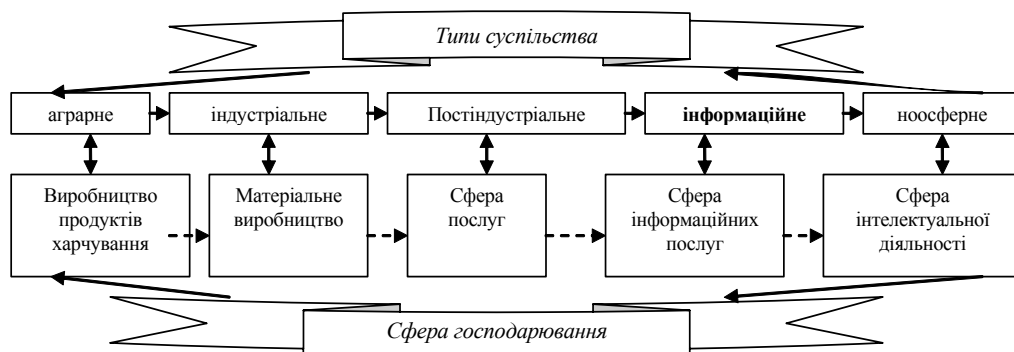

Рис. 1. Типи суспільств

При вивченні розвитку та особливостей становлення сучасного інформаційного суспільства, Ракитов А. І. [7, с. 33 – 35] ранжирує співвідношення між поняттями інформатизації, медиатизації, комп'ютеризації і електронізації суспільства.

Умовно виділяють дві основні моделі розвитку інформаційного суспільства: західну і східну. Причому в рамках західної моделі слід відокремити дорогу, вибрану Європою, від американської дороги, а в рамках східної особливе місце в цьому плані займає Китай (КНР) [8, с. 38 – 48].

В різних джерелах наведені різноманітні характерні ознаки, відмінні риси та підходи інформаційного суспільства. Авторське графічне зображення характеристик інформаційного суспільства надано на рис. 2.

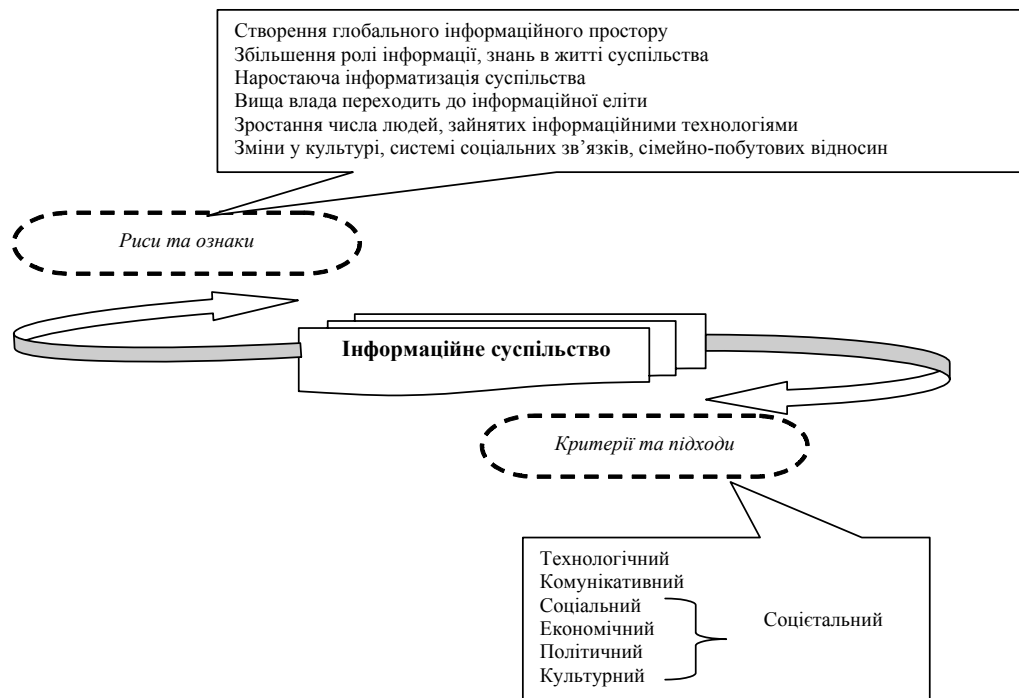

Рис. 2. Відмінні риси інформаційного суспільства

Отже, суспільство є інформаційним, якщо [7, с. 32 – 33]:

1) будь-який індивід, група осіб, підприємство або організація в будь-якій крапці країни і у будь-який час можуть отримати за відповідну плату або безкоштовно на основі автоматизованого доступу і систем зв'язки будь-які інформацію і знання, необхідні для їх життєдіяльності і рішення особистих і соціально значимих завдань;

2) у суспільстві виробляється, функціонує і доступна будь-якому індивідові, групі або організації сучасна інформаційна технологія, що забезпечує здійсненість попереднього пункту;

3) є розвинені інфраструктури, що забезпечують створення національних інформаційних ресурсів в об'ємі, необхідному для підтримки науково-технологічного і соціально-історичного прогресу, що постійно прискорюється. Суспільство в змозі виробляти всю необхідну для життєдіяльності інформацію, і перш за все наукову.

4) у суспільстві відбувається процес прискореної автоматизації і роботизації всіх сфер і галузей виробництва і управління;

5) відбуваються радикальні зміни соціальних структур, наслідком яких виявляється розширення сфери інформаційної діяльності і послуг. У цій сфері працюють більшість працюючого населення, принаймні не менше 50% загального числа зайнятих; число зайнятих в традиційних сферах виробництва неухильно знижується при настільки ж неухильному підвищенні продуктивності праці і якості продукції.

Інформаційне суспільство [9] є продуктивним політичним гаслом для забезпечення соціально-економічного розвитку. По-перше, масове поширення ІКТ означає появу безліч нових сегментів ринку, а отже нового бізнесу. У свою чергу, новий бізнес — це велика кількість людей з достатком, а значить — більше податків. Останнє прямо впливає на створення сучасної інфраструктури, яка спричиняє за собою появу високоякісних соціально-корисних послуг. По-друге, в умовах інформаційного суспільства відбувається масове освоєння передових, складніших, чим раніше, інструментів — комп'ютера і т. п., а освоєння нового — це пряма дорога до усвідомлення себе сучаснішою, «просунутою», значимою людиною. По-третє, розвиток інформаційної індустрії, активне використання ІКТ, у всіх традиційних сферах людської діяльності (промисловість, сільське господарство, ЖКХ, охорона природи, охорона здоров'я, освіта, наука,

культура і багато що інше) означає сповна реальну можливість здолати, хоч би поступово, нашу залежність від експлуатації природних ресурсів, гармонізувати економіку.

Не дивлячись на гуманістичну і на перший погляд позитивну, орієнтовану на благо мета глобалізації через інформаційне суспільство, сам по собі процес глобалізації породжує безліч противників [10]. В опозицію до інформаційного суспільства стають не лише тоталітарні режими і релігійний фундаменталізм, але і сповна цивілізовані і ліберальні національні держави і суспільні рухи, а також багато інтелектуалів. Внутрішня суперечність концепції інформаційного суспільства наголошується і самими його теоретиками.

Розвиток інформаційних технологій створює загрозу тотального поліцейського і політичного спостереження, а також тонкого управління приватним життям з використанням психотехнічних засобів програмування особи. Інформація стає знаком влади – чим досконало за технологію, тим потенційна більше влади. Існує і посилюється наднаціональна глобальна інформаційна нерівність. Інформаційна нерівність на рівні особи – це так званий цифровий розрив (digital divide). Він обумовлений не лише економічними або соціальними чинниками, але і різницею в інтелектуальних здібностях. Міра цифрового розриву лише зростатиме разом із зростанням значущості інформаційного доступу.

Тому інформаційне суспільство ніяк не можна назвати суспільством рівних можливостей. Мало досліджені психологічні і культурні наслідки масового переміщення діяльності і дозвілля у віртуальний простір. Психологи попереджають про комп'ютерну наркоманію, втрату відчуття реальності, проблемі самоідентифікації (розмивання відчуття самозвеличання) і так далі. Існує тенденція збільшення інформаційної забрудненості (наявність шкідливої або зайвої інформації) як телекомунікаційних мереж, так і інших інформаційних каналів.

Орієнтованість концепцій інформаційного суспільства на загальну інтеграцію і створення глобальної системи управління вступає в протиріччя з традиційними ідеологіями. Зокрема, християнський світогляд схильний бачити в інтегрованій глобальній системі управління образ грядущого Антихристового царства, тобто не загальну свободу, а небачений досі глобальний тоталітаризм.

Девід Лайон [11] також досить скептично відноситься до розвитку інформаційного суспільства. Він вважає, що прогрес інформаційних технологій породжує нові моральні проблеми. Одна з них може виникнути в разі, коли дані постійно й безслідно знищуються, інша пов'язана з можливістю за допомогою комп'ютера втручатися в особисте життя. Але серед найважчих проблем окремо стоїть проблема статусу самої інформації. Тут постає старе питання щодо правильного співвідношення між даними, інформацією, знанням і четвертою категорією, яка сьогодні ще слабо окреслена, — мудрістю. Проте інформаційна технологія надає цьому етичному баченню нової нагальності й до того ж поєднує його з іншою групою проблем, пов'язаних з власністю: інформація як товар. “Інформація” виробляється для продажу на ринковій площі. Але що справді повинно бути захищено як “громадська інформація”, як “надбання”? І що може покласти край цьому процесові отоварення?

Класифікуючи всі проблеми інформаційного суспільства за сферами взаємодії, виділимо такі групи [12]: людина і природа; людина та її винаходи (людина і винаходи, що полегшують, змінюють побут, людина і комп'ютерні технології); людина і людина; людина та інформація. Авторське графічне зображення проблем інформаційного суспільства представлено на рис. 3.

Рис. 3. Класифікацію проблем інформаційного суспільства

Висновок. В даний час суспільство знаходиться на новому етапі свого розвитку, де панує інформація і знання як найкоштовніший товар. Підвищується рівень технологічних і виробничих можливостей на тлі розвитку інформаційних технологій і комунікацій. Інформаційна економіка обумовлює розвиток нових підходів до управління, що підвищує професійний рівень менеджерів, економістів, політиків і ін. Але в той же час не слід забувати про проблеми, які неминуче супроводжують суспільство при його інформаційному розвитку: нерівність людей в доступі і володінні інформацією, що лише підсилює розрив між бідними і багатими, оскільки інформація стає найважливішою продукцією на суспільному ринку; негативний вплив надлишку «непотрібної» інформації на психіку людини; залежність людей від власних технічних винаходів і ін. Враховуючи вище сказане, необхідно направити всі сили суспільства на гармонізацію інформаційних та природних потреб людства.

Література

1. ВВУИО: встреча на высшем уровне по вопросам информационного общества. Информационное общество, 2005, вып. 6, с. 4. <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/d0f3ad3906ebb239c32575a70029ba>
2. Декларация принципов «Построение информационного общества — глобальная задача в новом тысячелетии». [Электронный ресурс] — http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0004!!MSW-R.doc
3. Всеобщая декларация прав человека (принята и провозглашена резолюцией 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года). [Электронный ресурс] — <http://www.un.org/russian/document/declarat/declhr.htm>
4. Цели в области развития, сформулированные в Декларации тысячелетия // Доклад о развитии человека за 2003 год / Программа развития ООН. [Электронный ресурс] — С. 27 — 32. — http://hdr.undp.org/en/media/hdr03_rus_chapter_1.pdf
5. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти/ За загальною редакцією д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О.М.: Монографія. — Харків: Вид-во Ун-ту внутр. Справ, 2000. — 368 с.
6. Андрій Колодюк. Теоретичне обґрунтування поняття та виникнення інформаційного суспільства. Джерело: Фонд Інформаційне Суспільство України <http://www.best-work.com.ua/darom/raznoe/161.html>
7. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции.— М.: Политиздат, 1991. — 287 с.
8. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы. Чернов А. А. — Монография: М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2003 — 232 с.
9. Ершова Т.В., Хохлов Ю.Е., Шапошник, С.Б. Информационное общество для всех сегодня и завтра: совместные действия заинтересованных сторон по реализации стратегии развития информационного общества. Информационное общество, 2008, вып. 5 — 6. — С. 18 — 25.
10. Калмыков А.А., Коханова Л.А. ИНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛИСТИКА М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. (Серия «Медиаобразование») <http://www.evartist.narod.ru/text16/025.htm>
11. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. — К., 1996. — С. 362 — 380.
12. Т.В. Коваль, Філософське осмислення ролі інформації в сучасному. // Вісник Житомирського державного університету. Філософські науки, Випуск 43. — 2008. — С 19 — 23.

Надійшла 29.01.2010

УДК 631.11:631.16:330.33.01

С. Б. СВИЦКА

Подільський державний аграрно-технічний університет

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

У статті розглянуті основні проблеми фінансування аграрної галузі, а саме через систему кредитування та інвестування. Визначено основні напрями підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств та запропоновані шляхи подолання кризи фінансування.

The basic problems in financing the agrarian industry, notably through granting credits and by means of investing process were considered in the given article. There were determined the main trends in increasing efficiency activities of agricultural enterprises, as well as, proposed the ways of overcoming the crisis in financing.

Ключові слова: сільське господарство, фінансовий стан, фінансова криза, банківський кредит, інвестиції.

Постановка проблеми. Сільське господарство України нині знаходиться у складному економічному стані. Для виходу з нього необхідне своєчасне та негайне прийняття ряду організаційно-економічних і законодавчих заходів, дієвість яких передусім залежить від економічної оцінки реального